

bankiv pro stan vnutrishnyoho audytu ta vnutrishnyoho kontroliu)" [Investigating the practice of internal audit and internal control in Ukraine (survey of Ukrainian companies and banks on the state of internal audit and internal control)]. *Mizhnarodna finansova korporatsiia*, June (2008): 73-79.

"International quality control, auditing, review, other assurance related services pronouncements. 2015. International Federation of Accountants". <http://www.app.com.ua>

"International standards for the professional practice of internal audit. January 1, 2017. The Institute of Internal Auditors" <http://www.iaa.org.ua>

Kamenska, T. O., and Redko, O. Yu. *Vnutrishnii kontrol i audyt v upravlinni* [Internal control and audit in management]. Kyiv: DP «Inform.-analit. ahentstvo», 2015.

Nazarova, K. O. "Synerhiia vnutrishnyoho ta zovnishnyoho audytu" [Synergy of internal and external audit]: *dys. ... d-ra ekon. nauk*: 08.00.09, 2015.

"Sarbanes-Oxley Act. 2002". <http://www.soxlaw.com/s302.htm>
Zyryanova, T. V., and Terekhova, O. Ye. "Vnutrennii audit kak otsenka nadezhnosti i effektivnosti sistemy vnutrennego kontrolya" [Internal audit as an assessment of the reliability and effectiveness of the internal control system]. *Ekonomicheskii analiz: teoriya i praktika*, no. 16; 17 (2006): 8-14; 13-20.

УДК 657.633

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

© 2017 АКИМОВА Н. С., ТОПОРКОВА О. В.

УДК 657.633

Акімова Н. С., Топоркова О. В. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості

У статті обґрунтовано необхідність організації внутрішнього аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах торгівлі, який дозволить відповідальним особам, що приймають рішення, отримати підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку. Розглянуто теоретичне обґрунтування основ моніторингу та необхідності його проведення в системі бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованості. Запропонована схема щодо взаємодії суб'єктів контролю, в рамках якої кожен з розглянутих суб'єктів контролю знаходиться в постійній інформаційній взаємодії з іншими підрозділами. Для ефективного контролю за рухом заборгованості організаціям торгівлі рекомендовано використовувати форми оперативної звітності, розроблені в рамках вдосконалення внутрішнього аудиту як інструменту підвищення ефективності системи внутрішнього контролю.

Ключові слова: внутрішній контроль, аудит, розрахунки, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, оперативна звітність.

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Акімова Наталія Сергіївна – кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: akimovans@ukr.net

Топоркова Олена Вячеславівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: toporkova.elena@ukr.net

УДК 657.633

UDC 657.633

Акімова Н. С., Топоркова О. В. Информационное обеспечение внутреннего контроля дебиторской и кредиторской задолженности

В статье обоснована необходимость организации внутреннего аудита дебиторской и кредиторской задолженности на предприятиях торговли, который позволит ответственным лицам, принимающим решения, получить подтверждение достоверности данных бухгалтерского учета. Рассмотрено теоретическое обоснование основ мониторинга и необходимости его проведения в системе бухгалтерского учета дебиторской и кредиторской задолженности. Предложена схема по взаимодействию субъектов контроля, в рамках которой каждый из рассмотренных субъектов контроля находится в постоянном информационном взаимодействии с другими подразделениями. Для эффективного контроля за движением задолженности организациям торговли рекомендовано использовать формы оперативной отчетности, разработанные в рамках совершенствования внутреннего аудита как инструмента повышения эффективности системы внутреннего контроля.

Ключевые слова: внутренний контроль, аудит, расчеты, дебиторская задолженность, кредиторская задолженность, оперативная отчетность.

Рис.: 2. **Библ.:** 8.

Акімова Наталія Сергеевна – кандидат экономических наук, профессор, профессор кафедры бухгалтерского учета, аудита и налогообложения, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: akimovans@ukr.net

Топоркова Елена Вячеславовна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры бухгалтерского учета, аудита и налогообложения, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: toporkova.elena@ukr.net

Акімова Н. С., Топоркова О. В. The Information Support of the Internal Control of Receivables and Accounts Payable

The article substantiates the necessity of organization of internal audit of receivables and accounts payable at the trade enterprises, which will allow the decision-makers to obtain confirmation of the validity of the accountance data. The theoretical substantiation of bases of monitoring together with necessity of its carrying out in the accountance system of accounts receivable and accounts payable was considered. The scheme on interaction of subjects of control has been proposed, in terms of which each of the examined subjects of control is in constant information interaction with other divisions. To effectively control the movement of debt, trade organizations are encouraged to use the forms of operational reporting developed as part of improving internal audit as a tool to enhance the efficiency of the internal control system.

Keywords: internal control, auditing, calculations, receivables, accounts payable, operational reporting.

Fig.: 2. **Bibl.:** 8.

Акімова Наталія С. – PhD (Economics), Professor, Professor of the Department of Accounting, Audit and Taxation, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivka Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: akimovans@ukr.net

Топоркова Олена В. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Accounting, Audit and Taxation, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivka Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: toporkova.elena@ukr.net

В умовах ринкової конкуренції успішна діяльність організації залежить від досягнення поставлених перед нею цілей, слідування прийнятним умовам і наміченим орієнтирам, стійкості з фінансово-економічної та правової точок зору і стійкості її положення серед конкурентів на ринку. Забезпечити виконання перерахованих вище вимог – завдання управління організацією. Організація – це система, побудована для того, щоб всі процеси, які в ній відбуваються, здійснювалися вчасно і якісно. У рамках цієї системи протікає весь управлінський процес, в якому беруть участь менеджери всіх рівнів, категорій і професійних спеціалізацій. У будь-якій із цих систем присутні дві підсистеми: керуюча і керована. Керуюча підсистема повинна на постійній основі одержувати інформацію про стан керованої підсистеми. З цією метою мають бути налагоджені контроль за функціонуванням керованої системи і передача інформації керуючій підсистемі.

Найважливішим елементом управління є контроль, який забезпечує можливість прийняття ефективних управлінських рішень, а також їх виконання. За допомогою контролю на основі детального вивчення фінансово-господарської діяльності підприємства розробляються заходи, спрямовані на відвертання розкрадань і втрат, на збереження грошових коштів і фінансових ресурсів, на попередження виникнення відхилень від законодавства, нормативних актів, оптимальних режимів функціонування підприємства.

У зміцненні фінансового стану і платоспроможності підприємств значна роль належить контролю за станом розрахунків, динамікою дебіторської та кредиторської заборгованості.

Метою внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами є встановлення повноти, достовірності та своєчасності відображення даних у первинній документації підприємства, облікових регістрах і звітності. Контроль передбачає здійснення перевірки за дотриманням планових показників; налагодження системи спостереження за строками оплати платежів; контроль за виконанням договірних відносин з боку як контрагентів, так і персоналу; виявлення резервів зростання платоспроможності підприємства та контроль за результатами виконання оптимізаційних управлінських рішень.

Розробки у сфері дослідження проблем внутрішнього контролю та аудиту, обґрунтування основних напрямків їх розвитку знайшли відображення в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: Береза С. Л., Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Гуцаленко Л. В., Добровольська О. В., Завгородній В. П., Коваленко Д. І., Кузьмінський А. М., Максимова В. Ф., Нападовська Л. В., Соловей Н. В., Шевчук В. О., Андреева В. Д., Бурцев В. В., Васильев Н. Є., Даниловичин С. В., Ільюк О. В. та інші.

Коваленко Д. І. стверджує, що слід зазначити динамічний характер і варіабельність дебіторської заборгованості як елементу оборотних коштів підприємства [1]. Соловей Н. В. вважає, що в бухгалтерському обліку підприємств обліку саме дебіторської заборгованості приділяється багато уваги. Від оперативності та правильності поданої інформації про стан дебіторської заборгованості залежить своєчасність вжиття заходів

щодо її погашення та відображення у фінансовій звітності підприємства за звітний період [2]. Гуцаленко Л. В. і Слободянюк І. С. наголошують, що для забезпечення ефективності внутрішнього аудиту стану дебіторської заборгованості доцільно закріпити конкретні аудиторські процедури саме відповідно до розглянутих об'єктів та параметрів та порядок їх документування в Посадовій інструкції внутрішнього аудитора [3]. Белокоз О. розглядає теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми запровадження внутрішнього аудиту дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств [4]. Москалюк Г. О. зазначає, що організація дієвої системи внутрішньогосподарського контролю повинна ґрунтуватися на своєчасності повідомлення про відхилення, відповідальності, збалансованості, інтеграції, постійності, комплексності, розподілу обов'язків. Загалом ефективність проведення внутрішньогосподарського контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю можлива при тісній взаємодії між бухгалтерією підприємства, його юридичним та фінансовим відділами [5]. Зелікман В. Д. і Соніна Ю. А. стверджують, що оптимізація дебіторської заборгованості можлива на основі вдосконалення її обліку та внутрішнього аудиту [6]. Сметанко О. В., досліджуючи основні етапи проведення внутрішнього аудиту, спрямованого на оптимізацію дебіторської заборгованості, запропонував авторський підхід до оцінки надійності дебіторів з урахуванням рівня значущості [7].

Ретроспективний аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що окремі суттєві аспекти внутрішнього контролю і аудиту в організаціях торгівлі досі не отримали достатньо аргументованого наукового рішення, у результаті чого залишається нерозробленим широке коло питань в частині методики та інформаційного забезпечення внутрішнього контролю й аудиту.

Незначний обсяг методичних і практичних розробок цього напрямку контролю разом із проблемами дотримання фінансової дисципліни суб'єктами господарювання є причиною незадовільного стану розрахунків з контрагентами. Це, своєю чергою, призводить до викривлення інформації про фінансовий стан підприємств та знижує ефективність прийнятих управлінських рішень [5].

Недостатня розробленість теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо розвитку методичного забезпечення внутрішнього аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості організацій торгівлі дає підставу вважати, що тема статті є актуальною.

Внутрішньогосподарський контроль є невід'ємною частиною системи управління економічного суб'єкта і вирішує завдання безпосереднього управління поточною діяльністю. Виходячи з особливостей внутрішньогосподарського контролю і функцій, що виконуються їм у системі управління, можна сформулювати його завдання, у тому числі стосовно проблем управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Завданнями внутрішньогосподарського контролю дебіторської та кредиторської заборгованості є:

- ✦ підтвердження достовірності внутрішньої інформації про величину дебіторської і кредиторської заборованості;
- ✦ оцінка ефективності їх використання;
- ✦ виявлення відхилень фактичних показників дебіторської та кредиторської заборованості від запланованих величин і чинників, що вплинули на ці відхилення;
- ✦ пошук внутрішньогосподарських резервів зростання фінансової стійкості.

Проведення контролю за достовірним відображенням дебіторської та кредиторської заборованості у фінансовій звітності організацій є актуальною проблемою, оскільки для оцінки фінансового стану організацій використовується категорія швидколіквідних активів, складовою частиною яких є дебіторська заборованість, і категорія короткострокових пасивів, складовою частиною яких є кредиторська заборованість. Контроль за рухом дебіторської заборованості є одним з найважливіших чинників максимізації норми прибутку, збільшення ліквідності, кредитоспроможності та мінімізації фінансових ризиків. Правильно розроблена стратегія контролю кредиторської заборованості дозволяє своєчасно і в повному обсязі виконувати існуючі зобов'язання перед клієнтами, що сприяє створенню репутації надійної та відповідальної фірми.

Одним з ефективних інструментів системи контролю на підприємстві, у тому числі і за станом дебіторської та кредиторської заборованості, є моніторинг. У своєму первинному значенні моніторинг – це комплексна система спостереження за станом довкілля (атмосфери, гідросфери, ґрунтового покриву та ін.) з метою його контролю, прогнозу й охорони.

З економічної точки зору «моніторинг (від лат. *monitor* – той, хто наглядає) – це безперервне спостереження за економічними об'єктами, аналіз їх діяльності як складова частина управління.

У рамках моніторингу здійснюється збір і обробка поточної інформації, що дозволяє оцінити основні параметри діяльності. Моніторинг підприємств є постійним спостереженням за підприємством шляхом проведення різних видів досліджень для оцінки зміни стану економічної кон'юнктури, інвестиційної активності підприємства, а також його фінансового стану.

Перевагою моніторингу на конкретному підприємстві є наявність зворотного зв'язку, що представляє собою огляди по моніторингу, які потрібні як для керівництва підприємства, так і для його економічних і фінансових служб, оскільки в процесі моніторингу діяльності відбувається збір, перевірка і побудова ефективних прогнозів на підставі даних, які відображають поточний економічний стан підприємства і перспективи його змін.

Слід зазначити, що проведення цієї політики має включати проведення постійного моніторингу за станом дебіторської та кредиторської заборованості з метою раннього виявлення ознак нестабільного функціонування системи розрахунків. Так, моніторинг показників, що характеризують фінансовий стан підприємств, є одним з інструментів аналітичної обробки інформації

про стан платіжних систем. Вивчення потоку грошових коштів дає можливість простежити динаміку обсягів грошових коштів в касі та на розрахунковому рахунку підприємства. При аналізі показників обсягів виручки від реалізації проводиться аналіз зміни динаміки бартеру і грошових сурогатів в її складі, оскільки використання таких способів розрахунків робить негативний вплив на інтенсивність грошових потоків.

Щокварталу, або в інші терміни, зазначені на підприємстві, відділ моніторингу організації повинен проводити оцінку вірогідності стягнення заборованості. Така оцінка ґрунтується на даних про погашення клієнтом заборованості в минулому, терміни заборованості, поточне фінансове положення і стосунки з компанією. Як правило, окремо розглядаються всі великі дебітори, а стосовно більш дрібних застосовується загальний підхід.

Дослідження, що все частіше проводяться останнім часом, свідчать про пряму залежність між затребуваністю матеріалів моніторингу та їх практичним застосуванням. Незважаючи на привабливість результатів, отриманих у процесі моніторингу, треба відмітити, що не на всіх підприємствах є фахівці з належним рівнем підготовки, які можуть проводити й ефективно використовувати результати моніторингу в цілях аналізу економічного та фінансового стану підприємства. Адже результати можуть бути використані на різних рівнях підприємства.

Підприємство може використати результати моніторингу і як додаткові аргументи, у тому числі при отриманні кредиту, якщо за допомогою отриманої інформації підприємство доведе, що його фінансове положення краще, ніж на інших підприємствах регіону або галузі. Незважаючи на затребуваність даних моніторингу, практично не використовуються дані про рух грошових потоків, а також пов'язаний з ними аналіз інвестиційної діяльності підприємств. Але саме тут міститься інформація, що розкриває стратегію управління капіталом підприємства, відображається збиток або недостатність ресурсів для фінансування. Дані аналізу грошових потоків можуть бути використані для виявлення основних джерел фінансування діяльності підприємств і оцінки ефективності використання грошових коштів.

Внутрішній контроль здійснюється тією чи іншою мірою кожним співробітником організації. Зокрема, дебіторська та кредиторська заборованість в торговельній організації контролюється не тільки службою внутрішнього аудиту, але й такими функціональними підрозділами компанії, як: службою збуту і закупівель, фінансово-економічною службою, бухгалтерією, юридичним відділом, службою маркетингу, менеджерами проектів і фінансовими керівниками. За наявності розвиненої структури підрозділів і великих обсягів діяльності функція координації робіт з проведення внутрішньогосподарського контролю дебіторської та кредиторської заборованості покладається на службу внутрішнього аудиту компанії.

Ефективність управління дебіторською та кредиторською заборованістю багато в чому залежить від того, наскільки скоординовані дії вищевказаних служб.

Тільки такий підхід до створення ефективно функціонуючої системи внутрішнього контролю сприятиме своєчасному виявленню й усуненню відхилень від прийнятих управлінських рішень, вимог відповідності діяльності організації законам, нормам обліку і звітності, стандартам.

З урахуванням вищесказаного та для того, щоб внутрішній контроль міг забезпечити належну ефективність управлінських рішень, його організацію необхідно починати з уточнення даних, що містяться в бухгалтерській звітності, залучаючи додаткові джерела інформації, насамперед аналітичних реєстрів та іншої доступної інформації про стан контрольованого об'єкта. Результат такого коригування – подання більш повної інформації про склад і структуру заборгованості, її забезпечення, величину коефіцієнтів інкасації, а також про середні розміри непогашених боргів за ряд років.

В. Ільюк зазначає: «перевірити процес простіше, якщо він регламентований. Тобто створити «аудито-пригодність» процесу допомагає його регламентація. Поняття «як є» і «як повинно бути» має працювати на початковому етапі. В умовах постановки задачі про регламентацію процесів здатність контролю видавати більш ефективні рекомендації зростають» [8].

Взаємодію суб'єктів контролю пропонуємо представити у вигляді схеми взаємодії суб'єктів контролю (рис. 1). При цьому кожен окремий з розглянутих суб'єктів контролю знаходиться в постійній інформаційній взаємодії з іншими підрозділами, відділами і службами організації. Кожен економічний підрозділ, вказаний на рис. 1, несе відповідальність за організацію і проведення процедур внутрішньогосподарського контролю дебіторської та кредиторської заборгованості.

Таким чином, на практиці може знадобитися розробка детального регламенту, що детально описує весь процес управління дебіторською та кредиторською заборгованістю і містить інформацію про права та обо-

в'язки співробітників, залучених у цей процес. Зокрема, такий регламент повинен містити рекомендації та вимоги щодо таких компонентів:

- ✦ порядок формування платіжного балансу торгової організації;
- ✦ порядок встановлення надійності та платоспроможності потенційного контрагента на етапі укладання договору;
- ✦ персональна відповідальність посадових осіб, що ініціювали укладення договору з «ненадійними» контрагентами, що спричинило виникнення простроченої або безнадійної для стягнення заборгованості;
- ✦ система мотивації персоналу організації, залученого в процес управління дебіторською та кредиторською заборгованістю;
- ✦ порядок створення резервів по сумнівних боргах;
- ✦ система знижок, що надаються;
- ✦ порядок проведення інвентаризації майна та зобов'язань;
- ✦ порядок проведення звірення взаєморозрахунків з контрагентами;
- ✦ порядок формування щомісячної та поточної звітності для керівництва компанії.

Взаємодія облікових і фінансових процедур здійснюється в організаціях торгівлі за допомогою бухгалтерського обліку, який являє собою дані, необхідні для складання звітності та прийняття управлінських рішень, а також для потреб зовнішніх користувачів.

Дані бухгалтерського обліку описують безперервно мінливі ситуації, в яких знаходиться підприємство. Кожна така ситуація, як сформована, так і бажана, представляє складне переплетення юридичних і економічних відносин, а оскільки бухгалтерський облік виконує юридичні й економічні функції, то і рішення, прийняті на підставі його інформації, повинні забезпечувати реалізацію

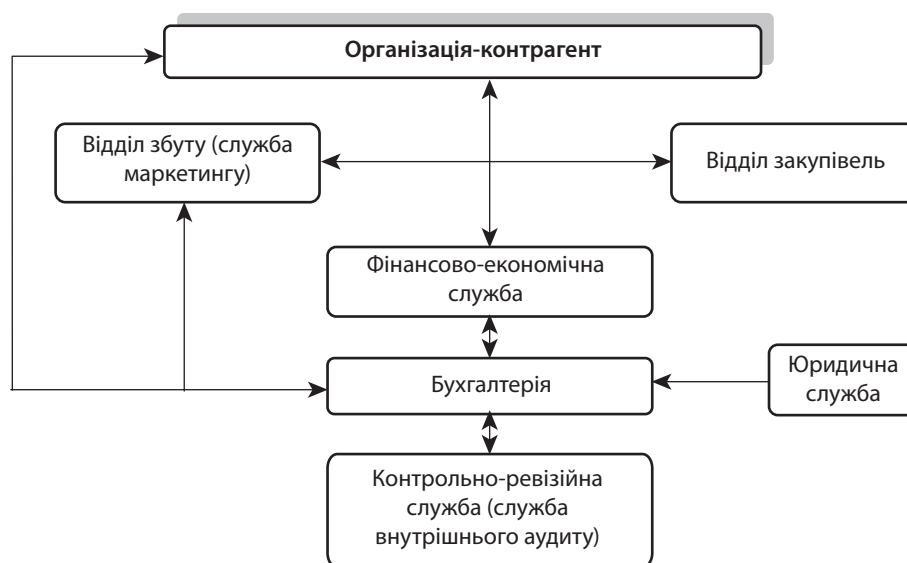

Рис. 1. Схема взаємодії суб'єктів контролю у процесі внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості організації

обох названих функцій. Такий підхід до бухгалтерського обліку переносить центр ваги з опису вже здійснених процесів, з аналізу причин, що лежать в їх глибині, на опис майбутніх і очікуваних господарських ситуацій.

Маючи інформацію про склад і структуру майна та зобов'язань у динаміці, керівництво завжди буде мати уявлення, як функціонує торгова організація, яке її фінансове становище, чи можливо вчасно розрахуватися по своїх боргах, чи існує загроза банкрутства. Таким чином, бухгалтерський облік заборгованості є важливим елементом системи управління.

Оскільки інформація за даними бухгалтерського обліку повинна сприяти прийняттю ефективних та обґрунтованих управлінських рішень, необхідно забезпечити її формування таким чином, щоб без додаткових змін і коригувань вона могла застосовуватися в аналітичних цілях. Крім того, для ефективного управління необхідний режим оперативності, а також відображення й отримання інформації в режимі поточного часу.

Оперативність інформації – одна з найважливіших умов організації правильного обліку, аналізу та контролю на всіх підприємствах різних форм власності.

Діюча в даний час система бухгалтерського обліку в частині формування інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість на підприємствах торгівлі вимагає вдосконалення. Зокрема, було виявлено, що:

- ✦ відомості про дебіторську та кредиторську заборгованість у бухгалтерській (фінансовій) звітності не досить інформативні;
- ✦ відсутня оперативна звітність;
- ✦ оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості в балансі не завжди реальна;

- ✦ відсутня практика створення резервів по сумнівних боргах, що у світлі переходу на МСФЗ є певною проблемою.

У цьому контексті внутрішній аудит виступає як інструмент підвищення ефективності системи внутрішнього контролю. Для його дієвості доцільно використовувати форми оперативної звітності (рис. 2) з метою відображення дебіторської та кредиторської заборгованості, які необхідні для підвищення обґрунтованості тактичних і стратегічних управлінських рішень і контролю розрахунків з контрагентами.

На нашу думку, для зручності отримання оперативних даних у розрізі контрагентів щодо дати виникнення, суми, вірогідності погашення заборгованості необхідно розшифровувати дебіторську та кредиторську заборгованість в електронних таблицях, у зв'язку з чим доцільно передбачити автоматичне створення такого звіту в обліковій програмі компанії.

Такий звіт можна вбудувати в будь-яку облікову систему з перенесенням у формат електронних таблиць Microsoft Excel (якщо в компанії немає програми, що дозволяє автоматично створювати необхідні розшифровки). З використанням можливостей електронних таблиць дуже зручно проводити оперативний аналіз дебіторської та кредиторській заборгованості. Для проведення необхідних розрахунків можна задати необхідні формули, а також отримані в результаті обчислень дані можна побачити в наочній формі у вигляді графіків, діаграм і т. п.

Розроблені на підприємстві форми звіту дозволяють не лише виявити контрагентів, відносно яких необхідно посилити якість ведення претензійної роботи, але і стати основою для контролю правильності розрахунку резерву сумнівних боргів. З метою виключення вірогідності помилки ці форми документів можуть бути заповнені автоматично за даними робочих документів по

Рис. 2. Форми оперативної звітності, необхідні для вдосконалення системи внутрішнього контролю

внутрішньому контролю дебіторської та кредиторської заборгованості.

Отже, правильно організований внутрішній контроль за своєчасністю, повнотою й юридичною обґрунтованістю розрахунків з дебіторами та кредиторами – запорука успішного розвитку, стабільності та стійкості вітчизняних підприємств в умовах сучасного бізнес-середовища.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день торгівля є однією з галузей, що найбільш динамічно розвивається. Запорукою успішного розвитку торгових організацій є грамотно побудована система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, яка сприяє виявленню резервів підвищення їх фінансової стійкості та платоспроможності за рахунок вибору найбільш оптимальних розрахунково-платіжних відносин і прискорення взаєморозрахунків.

Проведене дослідження показало, що дані бухгалтерської (фінансової) звітності в частині формування даних про дебіторську та кредиторську заборгованість не дозволяють відстежувати в режимі реального часу зміни складу і структури цих показників. Унаслідок цього для ефективного контролю руху заборгованості організаціям торгівлі рекомендується використати форми оперативної звітності, розроблені в рамках вдосконалення внутрішнього аудиту як інструменту підвищення ефективності системи внутрішнього контролю. Ці форми необхідні для підвищення обґрунтованості тактичних і стратегічних управлінських рішень і дозволять контролювати розрахунки з контрагентами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко Д. І. Удосконалення розрахунку оптимального розміру дебіторської заборгованості підприємств легкої промисловості України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 16. С. 65–69.
2. Соловей Н. В., Малиношевська К. І. Проблеми обліку дебіторської заборгованості. *Проблеми під вищення ефективності інфраструктури*: зб. наук. пр. НАУ. 2010. Вип. 25. С. 125–130.
3. Гуцаленко Л. В., Слободянюк І. С. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення. *Економічні науки*. Сер.: «Облік і фінанси». 2011. Вип. 8. Ч. 2. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_2/35.pdf
4. Белокоз О. Внутрішній аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств. *Економічний аналіз*: зб. наук. пр. 2011. Вип. 9. Ч. 1. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/byelokoz.PDF
5. Москалюк Г. О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899>
6. Зелікман В. Д., Соніна Ю. А. Напрями удосконалення обліку та внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості підприємств. *Наука та прогрес транспорту*. 2014. № 4. С. 37–42.
7. Сметанко О. В. Прикладні аспекти внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості в акціонерних товариствах України. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 9-10 (1). С. 95–98. URL: <http://soskin.info/ea/2013/9-10/201331.html>

8. Ильюк В. Внутренний контроль в процессе управления коммерческой организацией. URL: <http://www.nsbural.ru/news/info/8873/>, 2010.

REFERENCES

- Bielokoz, O. "Vnutrishnii audyt debitorskoi ta kredytorskoi zaborhovanosti torhovelykh pidpriemstv" [Internal audit of accounts receivable and trade payables]. *Ekonomicnyi analiz*. 2011. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2011_9_1/pdf/byelokoz.PDF
- Hutsalenko, L. B., and Slobodianiuk, I. S. "Kontrol debitorskoi zaborhovanosti: orhanizatsiia i metodyka zdiisnennia" [Control of accounts receivable: organization and method of implementation]. *Ekonomicni nauky*. Ser.: Oblik i finansy. 2011. http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_2/35.pdf
- Ilyuk, V. "Vnutrennii kontrol v protsesse upravleniia kommercheskoy organizatsiyye" [Internal control in the management of a commercial organization]. <http://www.nsbural.ru/news/info/8873/>, 2010.
- Kovalenko, D. I. "Udoskonalennia rozrakhunku optimalnoho rozmiru debitorskoi zaborhovanosti pidpriemstv lehkoï promyslovosti Ukrainy" [Improvement of the calculation of the optimum size of receivables of light industry enterprises of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 16 (2010): 65-69.
- Moskaliuk, H. O. "Systema vnutrishnyoho kontroliu debitorskoi ta kredytorskoi zaborhovanosti: napriamky udoskonalennia i rozvytku" [The system of internal control of accounts receivable and payable: directions of improvement and development]. *Efektivna ekonomika*. 2013. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899>
- Smetanko, O. V. "Prykladni aspekty vnutrishnyoho audytu debitorskoi zaborhovanosti v aktsionernykh tovarystvakh Ukrainy" [Applied Aspects of Internal Audit of Accounts Receivable in Joint-Stock Companies of Ukraine]. *Ekonomicnyi chasopys-XXI*. 2013. <http://soskin.info/ea/2013/9-10/201331.html>
- Solovei, N. V., and Malinoshevska, K. I. "Problemy obliku debitorskoi zaborhovanosti" [Problems of accounts receivable]. *Problemy pid vyshchennia efektyvnosti infrastruktury*, no. 25 (2010): 125-130.
- Zelikman, V. D., and Sonina, Yu. A. "Napriamy udoskonalennia obliku ta vnutrishnyoho audytu debitorskoi zaborhovanosti pidpriemstv" [Areas of improvement of accounting and internal audit of receivables of enterprises]. *Nauka ta prohres transportu*, no. 4 (2014): 37-42.